

درسنامه و خلاصه درس ۲

کانال تخصصی تاریخ من
@tarikheman3
کد: ۲۱۰/۲۷

تاریخ ۱

پایه: دهم علوم انسانی
تهیه کننده: مرضیه نوریان - مشهد

تاریخ: زمان و مکان

دو رکن مهم دانش تاریخ: زمان و مکان

نخستین پرسش تاریخ نگاران: زمان و مکان وقوع رویدادهای تاریخی

تاریخ: زمان و گاه شماری

علل اهمیت زمان در رویداد تاریخی: معنا نداشتن دانش تاریخ، بدون توجه به زمان؛ (علت) وقوع حتمی رویدادهای تاریخی در زمان معینی در گذشته و عدم درک منطقی و درستی از تاریخ بدون آگاهی از زمان روی دادن آنها،
ابداع گاه شماری:

مواجه بودن انسان از گذشته های بسیار دور با زمان و نحوه سنجش آن .

یکی از دستاوردهای مهم بشر، اندازه گیری زمان و ابداع گاه شماری یا تقویم

گاه شماری: نظامی ابداع شده توسط انسان برای اندازه گیری دقیق زمان (سال، ماه و روز)

ارتباط دانش و مهارت اندازه گیری زمان، با علومی مانند: ریاضیات، نجوم و فیزیک دارد و نتیجه تلاش مشترک دانشمندان این علوم ابداع تقویم،

موفقیت بشر در اختراع ابزارهایی مانند ساعت های آفتابی، آبی و سنی و همچنین وسیله پیچیده تری مثل *آسטרلاب* برای رصد خورشید، ماه و دیگر سیارگان و ستارگان در نتیجه نیاز به زمان سنجی

تاریخچه گاه شماری در جهان

پیشگامی مردمان بین النهرین (میان رودان) و مصریان باستان، در تنظیم و تدوین گاه شماری

گاه شماری بابلی: در بین النهرین و به خصوص در میان بابلی ها، رواج گاه شماری "خورشیدی قمری". در این گاه شماری، تقسیم سال به ۱۲ ماه قمری ۳۰ یا ۲۹ روزه. بعلاوه تفاوت سال قمری با شمسی، سال قمری ۳۵۴ شبانه روز و سال خورشیدی ۳۶۵ و یک چهارم شبانه روز، اضافه نمودن یکماه به سال برای رفع این اختلاف، هر سه سال یکبار

گاهشماری مصری: مصریان دارای گاه شماری خورشیدی دقیق و منظم؛ محاسبه سال توسط آنان به ۳۶۵ و یک چهارم شبانه روز. در گاه شماری مصری، تقسیم سال به ۱۲ ماه ۳۰ روزه اضافه شدن پنج روز اضافی، به آخر ماه دوازدهم. همچنین برای محاسبه یک چهارم شبانه روز اضافی، هر چهار سال اضافه نمودن یک روز به سال معروف به سال کبیسه

رومیان در آغاز، نداشتن گاه شماری دقیق؛ به همین دلیل در سال 46 ق.م. اصلاح گاه شماری رومی براساس گاه شماری مصری بدستور امپراتور روم (ژولیوس سزار)؛ تعیین تولد حضرت مسیح به عنوان مبدأ گاه شماری رومیان (مسیحیان) حدود دو قرن پس از رسمی شدن دین مسیحیت توسط امپراتوری روم در سال 525 م. حدود 1000 سال بعد، اصلاح گاه شماری مسیحیان به دستور پاپ گریگوار سیزدهم، به کمک منجمان، برای بار دیگر؛ گاه شماری مسیحی، امروزه معروف به نام گاه شماری میلادی

گاه شماری هجری قمری: تقویم رایج بیشتر کشورهای اسلامی، تنظیم بر پایه گردش ماه به دور زمین و مبدأ آن، اول محرم سالی است که پیامبر اسلام از مکه به مدینه هجرت کرد.

تاریخچه گاه شماری در ایران

گاهشماری هخامنشی: رواج گاه شماری خورشیدی قمری بابلی در قلمرو هخامنشیان بر اساس محتوای سنگ نوشته های بیستون و تخت جمشید، اما نام گذاری ماه ها براساس فرهنگ و آیین ایرانی

گاهشماری اشکانیان: در دوره اشکانیان، متداول بودن گاه شماری های بابلی، سلوکی و اوستایی

گاهشماری در دوره ساسانیان: رواج گاه شماری اوستایی، یعنی گاه شماری دینی زرتشتیان (زردشتیان) در ایران

گاهشماری اوستایی: در این گاه شماری، تقسیم سال به 12 ماه خورشیدی 30 روزه؛ سپس پنج روز اضافی به نام اندرگاه

(پنجه) به آخر ماه دوازدهم. مبدأ گاه شماری اوستایی: به تخت نشستن هر پادشاه؛ عقب افتادن سال در هر 4 سال یک

شبانه روز و در هر 120 سال 30 شبانه روز از سال حقیقی، بعلت احتساب سال به 365 شبانه روز، برای رفع این مشکل،

بعد از هر 120 سال، اضافه نمودن یک ماه به دوازده ماه سال؛ در گاه شماری اوستایی نامگذاری ماه ها و روزهای هر ماه با

اسامی ایزدان و فرشتگان

در ایران دوران اسلامی: رواج گاه شماری هجری قمری، اما در کنار آن رواج گاه شماری های دیگری مانند یزدگردی، جلالی، دوازده حیوانی و هجری خورشیدی.

گاه شماری جلالی: یکی از دقیق ترین گاه شماری های جهان و رسمیت گاه شماری هجری خورشیدی از سال 1304 ش.

در ایران، بر اساس گاهشماری جلالی

تطبیق و تبدیل تقویم ها

نگارش رویدادهای تاریخی در سرزمین ها و کشورهای مختلف، از جمله در کشور ما، با چند نوع گاه شماری، امروزه، ارائه روش های گوناگونی توسط متخصصان نجوم و گاه شماری به منظور کمک به تطبیق و تبدیل تقویم های مختلف،

خط زمان

وقوع رویدادهای تاریخی در زمانی معین و تلاش مورخان برای تحلیل و توصیف این رویدادها براساس زمان وقوع آنها؛

گاهشماری (کرونولوژی): نظم و ترتیب رویدادها، و اهمیت آن در مطالعه و پژوهش تاریخ

خط زمان: ابزار مناسبی برای نمایش رویدادهای یک دوره یا دوران های مختلف تاریخی، به ترتیب زمان وقوع آنها، بر روی نمودار

تاریخ و مکان؛ تأثیر جغرافیا بر رویدادهای تاریخی

مکان، رکن مهم دیگر در مطالعه تاریخ. به طور کلی وقوع همه وقایع و تحولات تاریخی در بستر مکان و محیط.

عوامل جغرافیایی مؤثر بر زندگی مردمان نواحی مختلف: آب و خاک، پستی ها و بلندی ها، آب و هوا، موقعیت سرزمینی و ارتباطی و دسترسی به دریاها و آب های آزاد،

توجه مورخان به نقش و تأثیر پدیده های طبیعی و اقلیمی (آب و هوا) در شکل دادن به رویدادها و تحولات تاریخی، از دیرباز؛ برای مثال هرودت مورخ مشهور یونانی، به منظور نگارش کتاب تاریخ خود، سفر به مصر، فینیقیه و جاهای دیگر، و بررسی شرایط طبیعی و اقلیمی آن سرزمین ها

اختصاص بخشی از مقدمه کتاب **العبر ابن خلدون** (قرن ۸ ه. ق)، اندیشمند مسلمان تونس به تأثیر جغرافیا و اقلیم بر تاریخ، اخلاق و رفتار آدمیان

بررسی تأثیر پدیده های جغرافیایی مانند رودهای دجله و فرات، نیل، کارون و سند و جلگه های حاصل خیز پیرامون آنها بر شکل گیری و توسعه تمدن های باستانی بین النهرین، مصر، ایران و هند توسط برخی محققان معاصر به صورت دقیق و مفصل

توجه پژوهشگران در چند دهه اخیر، به ارتباط تاریخ و جغرافیا بیشتر از گذشته و گسترش بیشتر دانش جغرافیای تاریخی جغرافیای تاریخی: مطالعه مناطق و سرزمین های مختلف در گذشته و مطالعه تأثیر محیط طبیعی و عوامل جغرافیایی بر رویدادهای تاریخی مانند شکل گیری تمدن ها، مهاجرت ها، پیروزی ها و شکست ها، برپایی سکونتگاه ها و شهرها و ایجاد و گسترش راه ها و ...

نقشه های تاریخی

یکی از پیامدهای ارتباط جغرافیا و تاریخ: اهمیت یافتن نقشه در مطالعه تاریخ

اهمیت نقشه های تاریخی: نمایش انواع مختلف اطلاعات شامل قلمرو حکومت ها، مرزها، پایتخت ها، شهرها، بناهای مهم، محل دقیق رویدادها به خصوص جنگ ها، شبکه راه ها، مسیرهای مهاجرت و لشکرکشی ها و تقسیمات اداری و مالیاتی با پیشرفت و تکامل شیوه های پژوهش در تاریخ در دو قرن اخیر، پی بردن مورخان به اهمیت استفاده از نقشه ها؛ در نتیجه تهیه و ترسیم نقشه هایی از دوره های مختلف تاریخی در تألیفات تاریخی مربوط به این دوره، اهمیت نقشه های تاریخی برای تحقیقات امروزی: استفاده از نقشه های تاریخی برای ارائه اطلاعات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، جمعیتی و دیگر جلوه های حیات اجتماعی انسان در گذشته

سال شمسی (امروزی): ۳۶۵ شبانه روز و یک چهارم شبانه روز، ۱۲ ماه، ۶ ماه ۳۱ روزه، ۵ ماه ۳۰ روزه، یکماه ۲۹ روزه، هر ۴ سال یک روز اضافه به ماه آخر

سال قمری: ۳۵۴ روز، ۱۲ ماه ۲۹ یا ۳۰ روزه در نتیجه تفاوت ماه شمسی و قمری

نوع گاهشماری	تعداد ماه و روز	جبران کمبود	مبدأ
گاهشماری خورشیدی - قمری	۱۲ ماه ۲۹ یا ۳۰ روزه	هرسه سال یکماه اضافه به ماه آخر	

گاهشمارى مصرى	خورشيدى	۱۲ ماه ۳۰ روزه	اضافه نمودن ۵ روز به ماه آخر و هر ۴ سال يكروز به نام كبيسه
گاهشمارى رومى (ميلادى)	گاهشمارى مصرى (خورشيدى)		تولد مسيح بعد از رسمى شدن دين مسيحيت
گاهشمارى اوستايى	خورشيدى	۱۲ ماه ۳۰ روزه	اضافه نمودن ۵ روز به ماه آخر و يكماه هر ۱۲۰ سال يكبار

مانا باشيد
م.نوریان

تهيه شده در : کانال تخصصى " تاريخ من " @tarikheMan3

بارم بندی دروس

کانال تخصصی تاریخ من
@tarikheman3

تاریخ ۱

پایه: دهم علوم انسانی

تهیه کننده: احمد اسدی اقدم- مرند

شماره درس		نوبت اول	نوبت دوم / خرداد / شهریور
۵ نمره	۱	۳-۱	۲/۵-۰
	۲	۳-۱	۲/۵-۰
	۳	۳-۱	۲/۵-۰
	۴	۳-۱	۳-۰
	۵	۳-۱	۲/۵-۰
	۶	۳-۱	۲/۵-۰
	۷	۳-۱	۲/۵-۰
	۸	۳-۱	۲/۵-۰
۱۵ نمره	۹	۲۰ نمره	۳-۱
	۱۰		۳-۱
	۱۱		۳-۱
	۱۲		۳-۱
	۱۳		۳-۱
	۱۴		۳-۱
	۱۵		۳-۱
	۱۶		۳-۱
جمع نمرات: ۲۰ نمره			

